

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske znanosti
Ivana Lučića 3, Zagreb

ZAVRŠNI RAD
OBLICI KNJIGE

Student: Anja Đermanović

Godina: 3.

Studijske grupe: INF/KRO

Mentor: dr.sc. Ana Barbarić

Zagreb, svibanj 2014.

SADRŽAJ:

UVOD.....	3
1. PRVE KNJIGE I PRVI OBLICI KNJIGA.....	4-8
1.1. KODEKS I SVITAK.....	5-6
1.1.1. PREDNOSTI KODEKSA OD PERGAMENE.....	6
1.2. FORMAT.....	6-7
1.3. VAŽNOST TISKA.....	7
2. NOVI OBLIK KNJIGE U 20.STOLJEĆU	7-10
2.1. NOVA SREDSTVA	7
2.2. DŽEPNA KNJIGA.....	7-8
2.3. STRIP.....	8
2.4. PERIODIČKE PUBLIKACIJE.....	8-9
2.5. UKRAŠAVANJE KNJIGA.....	12-13
3. ODNOS OBLIKA KNJIGE SA ČITATELJEM.....	12-14
4. POČETAK ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA.....	14
4.1. EKNJIGA.....	15
4.2. POVIJEST EKNJIGA.....	15
4.3. DIGITALNO IZDAVALAŠTVO.....	16
4.3.1. ELEKTRONIČKE KNJIŽNICE.....	17-18
4.4. DIGITALIZIRANI TEKST.....	18
5. EČITAČI.....	19-20
5.1. IPAD.....	19
5.2. KINDLE3.....	19-20
ZAKLJUČAK.....	21
LITERATURA.....	22

UVOD

Od početaka ljudskog roda, postojala je potreba zapisivanja vlastite povijesti. Razvitkom civilizacije proširuje se ta potreba dokumentiranja zbivanja i transakcija iz svakodnevnog života. Iz potrebe da se neki zapisi sačuvaju „zauvijek“ ljudi su počeli pomno birati materijal na kojem su zapisivali najvažnije događaje. Počinje prepisivanje knjiga u samostanima, te knjige kasnije postaju osnova za sva druga prepisivanja (ponekad umjesto izgubljenih ili uništenih originala).

Trenutak kada knjiga uistinu dobiva na vrijednosti jest kada prestaje biti raritet koji si mogu priuštiti imućni (koji su davali knjige na prepisivanje) i dolazi u ruke puka. Izumom tiska knjige postaju popularne i tražene. Kako se tiska sve više naslova za rastuće potrebe raste i vrijednost knjige kao obrazovnog medija. Što se tiče oblika, knjige dobivaju praktičnije formate što omogućava stvaranje nove čitateljske publike tzv. džepni format. Knjiga postaje nešto što se može nositi posvuda kao i nešto vrijedno čuvanja i ilustriranja. Zbog stručnije publike nastaju mamutski formati knjiga koje imaju iznimnu povijesnu i materijalnu vrijednost.

Kroz tu sferu možemo promatrati i razvoj problematike knjige i čitatelja. Čitateljevo se mišljenje mijenja suglasno sa "trendom" knjige. On odabire i dirigira koju knjigu će uzeti u ruke i zašto, o tome ovisi i format knjige kao i njena čitanost. Manji formati su praktičniji za čitatelja u pokretu, ali će se knjiga birati i prema vanjskoj ljepoti (na isti način kako se birala stoljećima prije).

Ovdje ćemo se, dakle, baviti knjigom kao medijem počevši od njenih početaka do knjige kakva je danas te o budućnosti u elektroničkim/digitaliziranim knjigama našeg doba.

1. PRVE KNJIGE I PRVI OBLICI KNJIGA

Sumerani su jedan od prvih naroda koji su se opismenili. Najstariji sačuvani spomenici sumerske pismenosti bile su male glinene pločice s urezanim piktogramima, iz sredine 4. tisućljeća prije Krista. Ne znamo jesu li su prvi usavršili sustav za grafičko prikazivanje misli, ali to se smatra najprihvatljivijom pretpostavkom. Postoji više teorija o postojanju neke ranije rudimentarnije pismenost u Sumerana. Jedna od takvih teorija govori o mogućnosti pisanja takvim pismom na materijalu od organskih tvari koji je vremenom istrunuo i tako zauvijek nestao. Čak 95% otkrivenih tekstova pisanih na glinenim i kamenim pločicama su poslovnog, državnog i administrativnog sadržaja.¹

Glinena pločica iz Elbe, otkrivena je u kraljevskoj knjižnici. Kraljevska knjižnica-arhiv otkrivena je 1974. To je najstarija otkrivena i istražena knjižnica u Srednjem istoku. Pločice u njoj su bile posložene na drvenim policama i poredane jedne do druge tako da su se mogle listati.²

Feničani su narod koji u 2. tisućljeću stvorio alfabet. Oni igraju važnu ulogu kao trgovci papirusom koji ga kupuju u Egiptu i prodaju drugim narodima. Papirus koji su Grci kupovali od Feničana prolazio je najčešće preko feničkog grada Byblosa. Naziv grada je razlog zašto su papirus, a kasnije samu knjigu, nazvali Bibλος.³

Židovi su za pisanje svojih svetih knjiga upotrebljavali kožu tj. pergamenu. Za pisanje profanih tekstova koristili su i druge materijale poput ulomaka keramike, voštanih tablica, papirusa, bakrenih pločica i sl. Do kraja antike židovske knjige imaju oblik svitka ali u 5. st. dobivaju oblik kodeksa.⁴

Svoje hijeroglifsko pismo Egipćani su najčešće pisali po kamenim ploham hramova, grobnica i drugih građevina. Upotrebljavali su drvene pločice vrlo rijetko i to samo za kratke tekstove. Na koži pišu posebne državne isprave i slično. Najuoobičajeniji pisači materijal za sveg trajanja egipatske kulture bio je papirus.

U Kini se pisalo na dugačkim tankim trakama od bambusove trske, na oklopu od kornjače (neki od najstarijih tekstova), na kosti, drvenim daščicama, kamenu i brončanim posudama te kasnije na svili. Najkvalitetniji materijal bila je svila. Ona je ujedno bila najskuplji materijal te zato nije bila često korištena za te svrhe. Postoje sačuvani zapisi svetih knjiga pisanih na svili poput Kurana.⁵

¹ Stipčević, A. *Povijest knjige*. 2. prošireno i dopunjeno izd, Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 13 -14.

² Isto, str. 17.

³ Isto, str. 32.

⁴ Isto, str. 35-37.

⁵ Isto, str. 53-55.

Papir je izumljen, prema priči, oko 5. st. prije Krista. Izumio ga je eunuh po imenu Tsai Lun. On je za proizvodnju papira koristio različite materijale poput kore od drveta, starog konopa, krpa i ribarskih mreža. Materijali su bili jednostavni i dostupni što govori o tome koliko je izrada bila jeftina da bi se na kraju stvorio vrlo jeftin materijal. Etrušćani su kao i Rimljani u starija vremena svoje knjige pisali na platnu. Te lanene knjige nazivali su *Libri lintei*. Jedan od primjeraka tih platnenih knjiga nađena je u Egiptu. Knjiga je dugačka 13,75m i u njoj je bila umotana mumija.⁶

U razdoblje kada se tek počelo intenzivnije prepisivati knjige probudila se svijest o čuvanju antičke literature i kada je obrazovani Rim shvatio prednost pergamene nad papirusom. Nije se gledala samo izdržljivost i dugovječnost pergamene kao prednost već bolje upijanje boje i mogućnost obrade.

1.1. KODEKS I SVITAK

Na područjima stare Grčke i Rima nisu se koristili neki novi materijali. Materijale su preuzimali od drugih kultura imitirajući načine izrade ili češće trgovinom. Koristili su papirus, glinu, kamen, keramiku, različite tehnike zidnog slikanja...

Grci su dugo, kao i Rimljani, pisali na papirusu ili na koži te to smatrali najprikladnijim oblikom knjige. Danas bi se to shvaćanje teško moglo razumjeti zbog opće uporabe knjige u obliku kodeksa. Oblik kodeksa susreće se već kod Hetita u 2. tisućljeću prije Krista, no ta informacija je nepouzdana. Ideja o knjizi u obliku kodeksa mogla je poteći iz dvije ili više drvenih ili metalnih pločica za pisanje što su se spojile i preklopile. Kodeks se najčešće radio od pergamenta koji je bio četvrtastog oblika i preklapao se u sredini. Takvih više listova se spajalo i zaštićivalo koricama od pergamenta, koje deblje kože, drva, metala ili drugog čvrstog materijala. Pojava novog oblika knjige nije bila posljedica upotrebe pergamene jer je pergamen (u grubljem obliku) bila puno ranije u uporabi nego kodeks. Svitak od pergamene bio je u uporabi od babilonskih i egipatskih vremena. Lijepe primjerke svitaka imamo iz 1. stoljeća pr. Krista iz Kumrana na Mrtvom moru. U knjižnici u Pergamu knjige su imale oblik svitka.

Knjiga u obliku kodeksa imala je velike prednosti u odnosu na svitak, ali ga ipak nije tako brzo zamijenio. U Rimu se kodeks pojavljuje već u 1. stoljeću pos. Krista no sve do 3. stoljeća prevladava svitak. Svitak se rabio više zbog tradicije nego zbog praktičnosti. Upotreba kodeksa je dovela do veće upotrebe pergamene što je imalo negativnu recepciju kod rimskih učenjaka jer se mogao proizvoditi

⁶ Stipčević, A. *Povijest knjige*, str. 78.

kod kuće, a i uvijek je bio na manjoj cijeni nego papirus.⁷ Veličina knjige određivala je oblik mjesta na kojemu su se čuvale. Svitci odlagali ili u drvenim kutijama za svitke ili u kutijama za knjige s istaknutim privjescima. Kodeksi bi se pohranjivali ploštimize, na policama napravljenim u tu svrhu.⁸

1.1.1. PREDNOSTI KODEKSA OD PERGAMENE

Za razliku od svitka od papirusa na svitku od pergamene se moglo pisati s obje strane (recto i verso). Pogreške su se mogle brisati i pergament ponovno upotrijebiti. Zbog oblika, kodeks je bio puno jednostavniji za držanje u ruci. Također, olakšavao je nalaženje određenog mjesta u knjizi. Čuvanje kodeksa je bilo jednostavnije jer ih se moglo naslagati jedan na drugi bez straha da će se presaviti. Kodeksi i njihova uporaba uvelike se vežu uz kršćanstvo. Istraživanja su pokazala da je većina kodeksa za vrijeme rimske države bila u uporabi kršćana. Pretpostavlja se da je tako bilo zbog jeftinoće i dostupnosti materijala, ali je pravi razlog to što su i prvi tekstovi Svetog pisma bili pisani na pergamentnim kodeksima. Činjenica je da do danas nije poznato da postoji rukopis Svetog pisma na svitku od papirusa.⁹

U Indiji su knjige rađene od brezove kore koja je bila uobičajeni pisaći materijal za brojne dijelove Indije (takva knjiga se zvala *būrja*). Te knjige su se razlikovale oblikom od onih u Europi, u srednjem vijeku. Rijetki su primjerci tih knjiga od brezove kore sačuvani zbog iznimne osjetljivosti materijala. Za neke tekstove, koji su se čuvali u kraljevskim knjižnicama, koristili su tanke srebrne i zlatne pločice. Državne isprave pisale bi se na bakrenim pločicama i povezivale kao knjige od palminog lista. Dakle, kroz probijene rupice na obje strane pločica bi se provukao izdržljivi konopčić i one bi se poslagale jedna na drugu, a čitale poput harmonike.¹⁰

1.2. FORMAT

Većina knjiga radila se u pravokutnom formatu koji se naziva *folio* kad presavijen jedanput, presavijen dvaput; *kvarto*, još jednom presavijen; *oktavo*. U 16. stoljeću, formati presavijenih listova postaju službeni u Francuskoj.¹¹ Knjige malog formata Rimljani nazivaju *codicilli* tj. *Pugillares* jer su se lako

⁷ Manguel A. *Povijest čitanja*, Zagreb: Prometej, str. 100-103.

⁸ Isto, str. 140-141.

⁹ Stipčević, A. *Povijest knjige*, str. 104-107.

¹⁰ Isto, str. 296-297.

¹¹ Isto, str. 139.

mogli držati u šaci (pugus - šaka). Često su im korice bile bogato ukrašene.¹²

Stvari se mijenjaju dolaskom tiska. Knjige namijenjene puku uvijek su se razlikovale od onih elite i bogatog svijeta. Tiskare nastoje prilagoditi svoje izdavačke planove puku jer su se, nakon povećanih potražnji humanista, crkve i elite, povećali apetiti za knjigom i kod pismenog građanstva.

Te knjige bile su malog formata i pogodne za držanje u rukama. Nisu se razlikovale od svojih prethodnica za vrijeme Gutenberga. Pisane su u istom malom formatu, velikim slovima i na jeftinom papiru. Ilustracije su bile jednostavne i izrađene u skladu s estetičkim kanonom.¹³

Tiskari su pazili da se nove knjige po obliku slova ne razlikuju od rukopisnih. Prije svega, pazili su da veličina tiskane knjige u potpunosti odgovara rukopisnom kodeksu. Slova su lijevali tako da budu vjerni predlošci rukopisnih knjiga. Bitno im je bilo da na prvi pogled bude teško razlikovati tiskanu od rukopisne knjige. Zbog toga je tekst u prvim tiskanim knjigama zgusnut i nepregledan kao i u rukopisnim.¹⁴

Anonimni autor popularne knjižice *La Jardinier français* namijenio je knjigu za slabo obrazovanu publiku. Izdavali su na jeftinom papiru, u lošem uvezu i za manje novaca. Te i slične knjige bile su malog formata (šestinski ili mali oktav) i po broju stranica.¹⁵

U mali format ulazi i džepna knjiga koja je uniformiranim izgledom, formatom, niskom cijenom, izvrsnim izborom naslova i načinom prodaje postigla veliki uspjeh.¹⁶

Znameniti venecijanski tiskar Aldo Manuzio (1449-1515) koji je uveo novinu što se tiče formata. Raniji pisci tiskali su u velikom (folio) formatu, a on je započeo praksu izdavanja pisaca u manjem, osminskom formatu. Taj će se format brzo udomačiti kao pogodan za prijenos, čitanje i rukovanje knjigom. Jeftinoća tih izdanja osigurala je prodor na tržište time i popularizaciju formata.¹⁷

U prvim desetljećima 16. stoljeća tiskana knjiga će doživjeti potpunu emancipaciju od rukopisne knjige i poprimiti oblik koji ima i danas. Udaljava se i po formatu. Tada će osminski format postati uobičajen. Elzevieri u Nizozemskoj tiskaju u malom šesnaestinskom formatu seriju knjiga klasičnih pisaca i drugih djela. U želji da proizvedu knjige koje su jeftine, a u malom formatu i sitnim slovima zbog štednje papira.¹⁸

¹² Stipčević, A. Povijest knjige, str. 91.

¹³ Isto, str. 388.

¹⁴ Isto, str. 403-404.

¹⁵ Isto, str. 471.

¹⁶ Isto, str. 663.

¹⁷ Isto, str. 365-367.

¹⁸ Isto, str. 515.

1.3. VAŽNOST TISKA

Papir dolazi u široku uporabu tek izumom Guttenbergova tiskarskog stroja, kada potreba za knjigama postaje veća (osnivanja sveučilišta) i kada se pojavi potreba za lakše izradivim i jeftinijim materijalom. U usporedbi sa pergamenom papir ima dosta prednosti, ali i jednu manu. Mnogo ga je lakše oštetiti i uništiti. Zbog toga se papir isprva koristi sa nepovjerenjem za pisanje državnih isprava i sl. Što se tiskanja tiče on je bio puno pogodniji zbog glađe površine ali i zato što je bio tanak i tako se lakše provlačio kroz stroj. Za tiskarske strojeve bi se mogla upotrebljavati samo tanka i kvalitetna pergamena, čija je izrada bila komplicirana i skupa¹⁹

2. NOVI OBLIK KNJIGE U 20.STOLJEĆU

Pod novim oblicima knjiga u 20. stoljeću misli se na nova sredstva u uporabi u za zapisivanje zvučnih i vizualnih informacija koje se, u širem smislu, mogu smatrati knjigom.

Već u 19.stoljeća postoje izumi za zapisivanje zvuka i koji će u 20.stoljeću doživjeti veliki napredak.

2.1. NOVA SREDSTVA

Fonograf je izumljen 1877., usavršen 1885. i prozvan gramofonom. Gramofonska ploča rano ulazi u knjižnice i u 20.stoljeću postaje nezaobilazan dio narodnih knjižnica. Osim glazbenih važne su bile i govorne gramofonske ploče s pričama za djecu, dramskim djelima, tečajevima stranog jezika i sl. Nakon gramofonskih ploča dolaze magnetofonske trake koje nalaze raznoliku primjenu. Rabe se u različitim oblicima kao zvučna kaseta, kolut magnetofonske vrpce i time postaje veliki konkurent papirnatij knjizi. Pridružuju im se video-kasete, video-diskovi i drugi oblici koji se emitiraju preko televizijskih ekrana. Raširenu primjenu imaju mikrosnimke koji nastaju fotografskim snimanjem i smanjivanjem knjižne građe. Najveću revoluciju u sakupljanju, pohrani i korištenju informacija izazvala je pojava elektroničkih računala koja omogućuje obradu i pohranu ogromnih količina podataka i njihovo mnogostruko korištenje.²⁰

2.2. DŽEPNA KNJIGA

Razvojem tehnike i porastom zanimanja za širu čitateljsku publiku i za pisanu riječ dovelo je do porasta jeftinijih i popularnijih izdanja. U 20.stoljeću nastavljaju se izdavati neke serije kao Reclamova

¹⁹ Stipčević, A. *Povijest knjige*, str. 341-345.

²⁰ Isto, str. 658-661.

„*Universal-Bibliothek*“ kao i brojne druge. U razvoju jeftinih izdanja s mekim uvezom (*paperback books*) istaknuo se „*Penguin Books*“ 1935. Uniformiranim izgledom, malim formatom, niskom cijenom a izvrsnim izborom naslova postao je vrlo konkurentan. Koristili su novi način prodaje knjiga kao u novinskim kioscima, robnim kućama, u pošti itd. 1937. „*Penguin Books*“ izdaju dvije nove serije. „*Pelican*“ (za pretiske znanstvenih knjiga iz područja arheologije, arhitekture itd.) i „*Penguin Special*“ (knjige političkog, gospodarskog i sl. sadržaja). Njihov uspjeh potiče pokretanje serija poput: „*Penguin Classics*“ (tekstovi Homera, Dantea, Voltairea, Zole i dr.), „*Penguin Guides*“, „*Penguin Reference Books*“ itd.²¹

1920. Emanuel Haldeman-Julius pokreće seriju „*Little Blue Book*“ da bi objavljivao knjige koje će biti cijenom pristupačne svakome. Brojni izdavači slijede njegov primjer i novo razdoblje jeftinih izdanja počinje 1939. pojavom serije „*Pocket Books*“ koja postiže velik uspjeh.

U Europi također postoji vrlo bogata tradicija izdavanja jeftinih knjiga. Tako da premda su i same imale dugu tradiciju izdavanja knjiga mekog uveza, Francuska, Italija i dr. zemlje počinju pedesetih godina 20.stoljeća izdavati prema anglo-američkim uzorima. Poseban slučaj predstavlja bivši SSSR i, djelomično, zemlje pod komunističkom vlašću. U tim zemljama fenomen knjiga s mekanim uvezima ostaje nepoznat do pada Berlinskog zida 1989.²²

Revoluciju jeftinih izdanja zapravo treba gledati kao revoluciju u proizvodnji i još više u raspančavanju knjige. Ono što u pravoj mjeri nije uspjelo dotadašnjoj revoluciji u proizvodnji knjige uspjelo je izdavačima džepnih knjiga. Knjiga je toliko pojeftinila da su i oni sa najnižim životnim standardom mogli imati neka od najboljih djela svjetske književnosti.²³

2.3. STRIP

„Nedoumice što ih izaziva fenomen trivijalne literature kod sociologa i teoretičara književnosti također se pojavljuju pri vrednovanju jednog relativno novog oblika pučke literature - stripa.“²⁴

Radi se o novom spoju vizualne i tekstualne komunikacije koja zapravo postoji od početka pismenosti. Strip, kakav danas poznajemo, pojavljuje se u 19. stoljeću (1858.) kad Wilhelm Busch počinje izdavati komični strip „*Max und Moritz*“. Nakon njega dolazi Walt Disney sa Mickey Mouseom i drugim junacima. Do pravog pokretanja stripa dolazi tek nakon Drugog svjetskog rata.

²¹ Stipčević, A. *Povijest knjige*, str. 665.

²² Isto, str. 666-667.

²³ Isto, str. 668.

²⁴ Isto, str. 671.

Publikacija stripova postaje unosna industrija o čemu govore statistički podatci o stotinama serija stripova u razvijenim zemljama Zapada. U Italiji tokom 1980. čak 178 periodičkih publikacija donosi isključivo stripove. Strip se dokazuje kao jedan od najčitanijih oblika knjige danas i zbog toga se smatra da zaslužuje posebnu pažnju. Poseban interes pokazuju oni koji se zanimaju za sudbinu pisane riječi i nove audio-vizualne civilizacije kojoj strip pripada.²⁵

2.4. PERIODIČKE PUBLIKACIJE

Tokom 20. stoljeća novine doživljaju uspjeh usprkos pojavi sredstava za masovnu komunikaciju (radio, televizija itd.). Broj naslova i naklada bio u stalnom porastu i postaje jasno da su novine postajale „najčitaniji oblik tiskopisa u cijelom svijetu.“²⁶ Novina ima različitih vrsta prilagođenih određenoj kategoriji čitatelja. Tako se osim dnevnih novina koje postaju sastavni dio dnevnog života suvremenog čovjeka tiskaju i novine za pripadnike vjerskih zajednica, političkih stranaka, društvenih slojeva itd. Vrlo brojnu skupinu čine bulevarske novine koje se posebno razvijaju krajem stoljeća u Americi s Williamom Randalphom Hearstom i Josephom Pulitzerom te se tamo afirmira i kao posebna vrsta novinarstva. Bulevarske novine su one koje donose vijesti za koje se pretpostavlja da bi bile zanimljive širokom krugu čitatelja kao što su: vijesti o umorstvima, elementarnim nepogodama, skandalima i sl. Odlikuju se velikim naslovima i obiljem fotografija. Takvo novinarstvo počinje se nazivati „popularnim novinarstvom“ i predstavlja svojevrstni izdanak pučke (trivijalne) literature. To je početak velike popularnosti te pučke literature zbog velike čitanosti od strane većine populacije koja ili ima nisko opće znanje ili zbog nedostatka vremena/interesa ne čita ozbiljne novine i tjedne magazine. Shvaćao se bitan utjecaj dnevnih novina na populaciju tako da se organizaciji prodaje pridavala velika pozornost. Novine su dolazile do čitatelja preko prodajnih mjesta poput kioska, drugih dućana ili pretplate koja je omogućavala da poštar donosi novine na kućni prag čitatelja. Jedan od popularnijih načina prodaje (u Japanu to čini čak 90% načina prodaje) je preko radnika novinskih kuća. Još jedan način na koji čitatelji mogu doći do novina je u javnim čitaonicama i knjižnicama. Dakle, izdavači se trude da novine na vrijeme stignu do čitatelja ne samo iz komercijalnih već i stranačkih, konfesionalnih ili drugih razloga. Osim dnevnika tiskaju se magazini i druge periodičke publikacije često ilustrirane i sa puno reklama s aktualnim člancima o političkim, ekonomskim i dr. događajima. Postoje tzv. ženski žurnali, tjednici posvećeni kulturi, umjetnosti, vojnim pitanjima i revijama iz brojnih područja života. Da bi se

²⁵ Stipčević, A. *Povijest knjige*, str. 672.

²⁶ Isto, str. 678.

privuklo specifičnu publiku u dnevne novine stavljale bi se rubrike koje obrađuju sportske, literarne, kazališne i sl. teme. Dolaskom masovnih medija dnevnika, tjednika i sl. su se morali više koncentrirati na prenošenje aktualnih vijesti, ali i komentare tj. analize političkih i gospodarskih problema kao i lokalne vijesti.²⁷

Razvoj znanosti i tehnologije u 20. stoljeću popraćen je razvojem znanstvenih i stručnih časopisa. Časopisi počinju igrati ulogu najefikasnijeg prijenosnika informacija o novim otkrićima i novim tehnologijama na području znanosti, umjetnosti i tehnologije. Pojavom novosti na različitim područjima pojavljuju se i specijalizirani časopisi koji omogućuju znanstvenicima brz pristup informacijama o novijim rezultatima unutar svoje znanstvene discipline.²⁸

2.5. UKRAŠAVANJE KNJIGA

Proizvodnjom knjige u antici razvijaju se zanimanja povezana s umjetničkim oblikovanjem i ukrašavanjem knjiga. Raskošan uvez knjige postaje važan u vrijeme cara Konstantina koji naručuje raskošan uvez za pedeset knjiga Svetoga pisma i za potrebe crkava u Carigradu.²⁹

Prema običaju srednjovjekovnih pisara prvi će tiskar otisnuti samo tekst i ostaviti slobodan prostor za ilustracije i inicijale. Ta tehnika se koristila do početka 16. stoljeća bez obzira što su se u međuvremenu već tiskale knjige s ilustracijama. Prvi to radi Albert Pfister šezdesetih godina 15. stoljeća. Njegov postupak ubacivanja ilustracije uz tekst je bio jednostavan. Stavio bi dvorez ilustracije uz tekst pod prešu i otisnuo ih istovremeno. Prva tako tiskana knjiga bila je zbirka basni pod naslovom Edelstein Urlicha Bonera. Bila je tiskana na njemačkom jeziku i ilustracije u njoj su imale važnu funkciju da ljudima koji nisu bili vični pismenoj komunikaciju približe sadržaj.³⁰

Važnost slike kao sredstva komunikacije poznavale su sve stare civilizacije. Mnoga su djela iz botanike, matematike slično oslikana u doba antike. Nazadovanjem pismenosti početkom srednjeg vijeka slika postaje značajan medij za komunikaciju između tankog sloja pismenih ljudi i nepismenih (poput odnosa redovnika i vjernika). Tako su nastajali svitci s prikazima iz Biblije koje su đakoni koristili na misama uz propovjedi. Slika kao način komunikacije dolazi do izražaja kasnije kada nastaju knjige u kojima tekst ima potpuno podređenu ulogu.³¹

²⁷ Stipčević, A. *Povijest knjige*, str. 678-680.

²⁸ Isto, str. 680-681.

²⁹ Isto, str. 106.

³⁰ Isto, str. 405-407.

³¹ Manguel A. *Povijest čitanja*, Zagreb: Prometej, 2001. str. 171-172.

Koliko je vizualan dojam bio bitan za knjigu dokazuje razdoblje šire popularnosti džepne knjige kada se puno pozornosti posvećuje koricama knjige. Tako su u tom razdoblju omotnice bile u kričavim bojama s neukusnim sižeima kojima su izdavači podilazili poluobrazovanoj publici.³²

U 20. Stoljeću ilustracijama se bave neki od najpoznatijih umjetnika poput: Matissea, Picassa, Vlamička i drugih koji još uvijek upotrebljavaju stare tehnike litografija i drvoreza. U 20.stoljeću susrećemo razvijanje nacionalnih i individualnih stilova te međusoban utjecaj umjetnika što dovodi do velikog bogatstva knjižne ilustracije kakvo je ranije bilo nepoznato. Već u 19.stoljeću razvijaju se tehnički postupci koji omogućavaju reproduciranje fotografije. U 20.stoljeću usavršili su se postupci ilustriranja pomoću fotografija.³³

3. ODNOS OBLIKA KNJIGE SA ČITATELJEM

Čitatelj odabire knjigu ne samo po sadržaju već i po obliku. Odabir vrši po svom nahodanju pa tako: „Ovisno o okolnostima, ovisno o mjestu gdje sam odlučio čitati, ponekad mi je draže nešto malo i prikladno, a ponekad nešto opsežno i teško.“ Knjige se predstavljaju čitatelju, svojim naslovima, autorima pa čak i mjestom na polici. Ponekad ispune očekivanja čitatelja o tome kako neka izgleda, obzirom na modu ili sadržaj, a ponekad iznenade. Takve promjenjive kvalitete određuju knjigu. Čitatelj bi, prema tome, knjigu zapravo uvijek prosuđivao prema koricama tj. obliku. Od početka se koriste formati prilagođeni uporabi. U Mezopotamiji koristile su se četvrtaste pločice koje su se čuvale u kožnatoj torbi tako da je čitatelj mogao uzimati pločice određenim redom. Takve „knjige“ su očigledno bile namijenjene čitanju dok je recimo asirski zakonik pronađen u Ashuru visok 22 četvorna metra i ispisan tekstem s obje strane te kao takav nije namijenjen za „rukovanje“ već da bude spomenik. Prema tome se vidi da i veličina ima svojevršno hijerarhijsko značenje za mezopotamijskog čitatelja. Mali format je značio i mali autoritet, a veliki format je govorio i o velikom značaju teksta. Kada pergamena postaje najupotrebljavaniji materijal za knjige, kodeks od pergamene postaje uobičajen oblik knjiga za svećenike, službenike, studente i putnike. Točnije, za sve one koji su trebali prikladno prenositi svoj materijal za čitanje iz jednog na drugo mjesto. Zato su obje stranice kodeksa mogle sadržavati tekst, a rubovi stranica su se koristili za bilješke i komentare i tako su čitatelji sudjelovali u priči.

Od svih oblika koje je knjiga poprimala tokom stoljeća najomiljeniji oblik za čitatelja je bio onaj koji je udobno ležao u ruci. U Rimu te knjižice (oko 3.stoljeća naše ere) gube praktičnu vrijednost i postaju

³² Manguel A. *Povijest čitanja*, Zagreb: Prometej, 2001. str. 664.

³³ Isto, str. 682-683.

nešto što se cijeni samo po izgledu. Ubrzo se počinju proizvoditi zbirke pjesama čija je vrijednost bila više kao ukras nego u sadržaju.

Kako su mali svesci služili za konkretne svrhe, tako su i veliki svesci udovoljavali zahtjevima drugih čitatelja. Tako je u 5. stoljeću Katolička crkva počela proizvoditi goleme knjige za službu Božju koje su, smještene na stalku za čitanje omogućavale da čitatelji s lakoćom slijede note ili riječi. Ukrašene slonovačom ili mjedi trebalo ih je čitati zajednički i na razdaljini što je onemogućavalo prisno pregledavanje.

Da bi iskustvo čitanja bilo udobnije koristili su stalke i pultove za čitanje. Sjedala i pultovi za čitanje spojili su se u jedinstveni komad pokućstva. Domišljata ideja je takozvana „stolica za borbu pijetlova“ (ime dobila prema prikazima na slikama borbe pijetlova) napravljena u Engleskoj početkom 18. stoljeća za knjižnice. Čitatelj bi sjedio raširenih nogu gledajući prema pultu na stražnjem dijelu stolice, oslanjajući se na široke naslone radi potpore i udobnosti.³⁴

Otkrićem tiska počinju rasti privatne knjižnice i čitatelji počinju shvaćati da su veliki svesci teški za rukovanje i nespretni za pohranu. Zahtjevima čitatelja odgovara proizvodnja džepnih knjiga u oktavu, lijepo tiskane i u pedantom izdanju. Da bi se smanjili proizvodni troškovi tiska se tisuću primjeraka istovremeno i koristi se novopronađeni tzv. „kurziv“ Francesca Griffóa. On je također izrezao prva rimska slova u kojima su velika slova bila kraća od uzdižućih malih slova i tako dobio uravnotežen redak. Rezultat toga je knjiga koja je bila otmjena ali jednostavnija od ukrašenih rukopisnih izdanja i time privlačnija čitatelju. Naime, za čitatelja je bio važan tekst, da je jasno tiskan tj. čitatelj više nije smatrao knjigu predmetom za koji je bitno da je bogato ukrašen. Kurzivna slova usmjeravaju čitateljevu pozornost na profinjeni odnos među slovima. Prema engleskom kritičaru Francisu Meynellu kurziv usporava čitateljevo oko i omogućava da se bolje upija ljepota teksta. Knjige su postale bitno jeftinije od rukopisa, osobito ilustriranih. Mogla se kupiti zamjena kad bi se primjerak izgubio ili oštetio. One su postale u očima novih čitatelja manje simbol bogatstva, a više intelektualne aristokracije. Prodavači knjiga proizvodili su knjige kao robu za trgovanje, ali cijena i vrijeme proizvodnje davale su čitateljima osjećaj povlastice što posjeduju nešto jedinstveno. Nakon Gutenberga, prvi puta u povijesti, veliki broj čitatelja posjeduje iste primjerke knjige. Najomiljeniji format čitatelja postaje džepna knjiga koja u vrijeme kraljice Viktorije dobiva mekani uvez koji danas poznajemo. Na opće zadovoljstvo čitatelja neki od najpoznatijih naslova postaju lako dostupni, u

³⁴ Manguel A. *Povijest čitanja*, Zagreb: Prometej, 2001. Str 142-143.

malom formatu i jeftini.

Izmišljalo se i nove oblike knjige, a ipak je dosta neobičnih formata preživjelo. Primjer je knjiga u obliku srca koju kreira plemić i svećenik Jean de Monchen, a koja je sadržavala ilustrirane ljubavne stihove. Najmanja knjiga na svijetu *Bloemboffe* ili *Zatvoreni vrt s cvijećem* napisana 1673. u Nizozemskoj velika je samo 0,75 x 1,25 cm. Glomazni folio *Ptice Amerike* Johna Jamesa Audubona, objavljen između 1827. i 1838. jedna je od tzv. mamutovskih knjiga. U biti, može se zaključiti, da su zahtjevi anonimnog čitatelja uvijek bili isti: „robusna, prenosiva, laka za uporabu i trajna.“ uz neznatne promjene čak nakon šesnaest stoljeća.³⁵

4. POČETAK ELEKTRONIČKOG NAKLADNIŠTVA

Elektroničko nakladništvo počinje se razvijati potkraj 20.stoljeća. Uobičajeno je da se izdavanjem elektroničkih knjiga bave isti nakladnici koji objavljuju knjige u papirnatom obliku. U vezi primjene računala u knjižnoj proizvodnji posebno treba upozoriti na digitalizaciju knjižne građe i raspačavanje pomoću interneta. Pozitivne strane digitalizacije su činjenica da tradicionalna građa postaje pristupačna bilo kome sa odgovarajućom elektroničkom opremom, a prave knjige se štite od pretjerane uporabe korisnika. Usporedno s digitalizacijom teče i proces pretiskivanja starih i vrijednih knjiga. Postupci za dobivanje istovjetnih kopija starih knjiga bio je već poznat u 19.stoljeću. U drugoj polovici 20.stoljeća primjenjuju se novi postupci kojima reprintanje starih knjiga postaje jednostavno i ekonomski isplativo. Novi oblici knjige usavršavaju se pojavljuju se novi i neki nestaju. Postaje jasno da tradicionalna knjiga napravljena od papira više ne može odgovoriti potrebama za bržim i raznovrsnim informacijama koje danas traže mnogobrojni korisnici. Napredak tehnike (kompjuterske tehnologije) razvio je mogućnost obrade, bilježenja i prijenosa takvih informacija koje tradicionalna knjiga jednostavno ne može registrirati. To je očigledno početak revolucije u komunikaciji koju pokreću računala.

Takva alternativa papirnatog knjižarstva koja ne eliminira knjigu već sa njom dijeli uloge u nadolazećim civilizacijama je Eknjiga.

4.1. EKNJIGA

Elektronička knjiga (isto poznata kao e-knjiga, Eknjiga ili digitalna knjiga) je publikacija dužine knjige

³⁵ Manguel A. *Povijest čitanja*, Zagreb: Prometej, 2001. str. 145-159.

u digitalnoj formi koja se sastoji od teksta, slika ili oboje. Ona se producira i objavljuje u formi koja omogućuje lako čitanje na računalima ili drugim elektroničkim uređajima. Ponekad je ekvivalent tiskane knjige, a moguće je da je Eknjiga pisana samo u digitalnoj formi. Može se smatrati elektroničkom verzijom tiskane knjige, ali mogu egzistirati samostalno bez tiskanog prethodnika. Eknjige se čitaju preko određenih uređaja poznatih kao *e-Readers* ili *e-book devices*. Danas je moguće koristiti osobna računala i čak neke mobitele za čitanje Eknjiga.³⁶

4.2. POVIJEST EKNJIGA

Revolucija elektroničke knjige započinje u srpnju davne 1971. kada se lansira vizionarski projekt Michaela Harta. Hart je projekt pokrenuo sasvim slučajno došavši na ideju da pretipka Deklaraciju nezavisnosti SAD na računalo u tekstualnu datoteku. Shvativši prednosti takvog oblika poput: lakšeg prosljeđivanja, indeksiranja, pretraživanja i uspoređivanja s drugim knjigama. Prvi pretipkani tekst je bio jedan kontinuirani tekst bez odjeljivanja stranica. Projekt pisanja takvih tekstualnih datoteka naziva *Projekt Gutenberg*. Bit projekta je stvaranje elektroničkih oblika literarnih djela koja će biti dostupna svima. U 16.stoljeću Gutenberg je dopustio tiskanje knjiga za malu cijenu bilo kome tko ih je voljan tiskati. Po uzoru na njega projekt Gutenberg u 21.stoljeću dopušta bilo kome da ima digitalnu knjižnicu potpuno besplatno. Puno kritičara je smatralo projekt neostvarivim na nekoj višoj razini nego s kojom je započeto. Usprkos tomu Hart je nastavio tipkati djela uz pomoć nekolicine volontera. Projekt je dobio veliki poticaj izumom world wide weba 1990. i stvaranjem *Distributed Proofreaders* 2000. godine koji su pomogli digitalizirati knjige za javnu domenu. Projekt Gutenberg izdaje oko 340 novih knjiga svaki mjesec i deseci tisuća knjiga skidaju se sa njihovih stranica svakog dana. Projekt se proširio i dobio ogranke u Australiji, Europi i drugim zemljama.³⁷

1993. osniva se Online Books Page (osniva je John Mark Ockerbloom) kao web stranica koja omogućuje pristup knjigama koje se mogu besplatno čitati preko Interneta. Isto tako namjena joj je da potakne razvoj Eknjiga.³⁸

4.3. DIGITALNO IZDAVALAŠTVO

Neki hrabriji izdavači počinju koristiti web kao alat za marketing. U S.A.D.-u NAP (National Academy

³⁶ E-book. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/E-book> (20.08.2013)

³⁷ Lebert, M. *A Short History of eBooks*, NEF, University of Toronto, 2009. str. 5-6.

³⁸ Isto, str. 18.

Press) je bio prvi izdavač u 1994. koji je objavljivao puni tekst neke knjige, besplatno, uz odobrenje autora. Hart izjavljuje da se sveučilišni izdavači bore sa pronalaženjem pravog modela za stvaranje ponude online dokumenata. Tako napominje da neki raniji inovatori shvaćaju da je stvaranje dostupnih elektroničkih monografija zapravo pozitivna stvar za prodaju tiskanih kopija. Digitalno izdavaštvo postaje popularno 1997. Digitalizacijom se ubrzava proces izdavanja. Urednici, dizajneri i svi koji pridonose poslu mogu raditi na istoj knjizi u isto vrijeme. Za akademske i znanstvene publikacije digitalno izdavaštvo postaje isplativije rješenje nego tiskane knjige zato što omogućuje redovito ažuriranje i ubacivanje najnovijih informacija. Digitalizirana i tradicionalna izdanja postaju komplementarna. Granica između elektroničkih i papirnatih izdanja počinje se gubiti. Sve više i više gradiva postaje dostupno "samo" u digitalnom obliku i sve više knjiga počinju se digitalizirati i uključivati u digitalne knjižnice i knjižare. Sredinom 1990-ih nije postojao dokaz da više nećemo trebati papirnata izdanja. Ljudi još uvijek drže da su tiskane tj. papirne verzije još potrebne zbog straha od gubitka elektroničkih datoteka.³⁹

Prvi izdavači počinju prodavati digitalne verzije knjiga online na svojim web stranicama ili na *eBookstores Amazon.com*-a i *Barnes & Noble.com*-a. 2000. nove online knjižnice stvorene su za prodaju Eknjiga kao *Palm Digital Media*, *Mobipocket* ili *Numilog*. U isto vrijeme, izdavači su digitalizirali na stotine knjiga dok se javnost još prilagođavala na čitanje Eknjiga na računalima, laptopima, mobitelima, smartphonesima i drugim uređajima za čitanje. 2003. bila je godina koja je preokrenula tržište. Sve više i više knjiga se izdavalo u isto vrijeme kao tiskana i digitalizirana verzija. Izdaje se na tisuće novih knjiga, počevši od onih koje se najbolje prodaju, kao eknjige u različitim formatima kao što su: PDF (prvo za *Acrobar Reader* zatim *Adobe Reader*), LIT (za *Microsoft Reader*), PRC (za *Mobipocket Reader*) i drugi. *Open eBook* format postaje standard za eknjige.⁴⁰

4.3.1. ELEKTRONIČKE KNJIŽNICE

Prva web stranica knjižnice je stvorena u Helsinkiju za Gradsku knjižnicu Helsinkija u Finskoj koja se uspostavila 1994. Četiri godine kasnije (1998.) sve više i više tradicionalnih knjižnica ima virtualni prozor namijenjen korisnicima. Korisnici mogu pogledati radno vrijeme knjižnice, pregledati online katalog, i sl. Knjižnice sve više stvaraju digitalne knjižnice uz svoje standardne kolekcije za veću publiku. Knjižničari sad mogu ispuniti dva cilja koja su nekada bila kontradiktorna: očuvanje građe

³⁹ Lebert, M. *A Short History of eBooks*, NEF, University of Toronto, 2009. , str. 20-21

⁴⁰ Isto, str. 65-66

(tiskana građa na policama) i komunikacija s korisnicima (preko interneta se građa izlaže uz slike i zvuk).⁴¹

Posao knjižničara mijenja se dolaskom računala i prolazi kroz novu promjenu dolaskom interneta. Elektronička pošta postaje uobičajeni način komunikacije i knjižničari mogu održavati internet stranice knjižnica. Računala su omogućila lakše snalaženje u katalozima kao i posudbu te narudžbu knjiga. Knjižničari sada mogu utipkati bibliografske podatke u računalnu bazu podataka koja je sortira knjige prema abecednom redu sa mogućnošću pretraživanja prema autoru, naslovu, godini izdanja i tematici.

⁴²

Prva online knjižara bila je Amazon.com koju 1995. osniva Jeff Bezos na Zapadnoj obali S.A.D.-a nakon analize tržišta kojom je došao do zaključka da su knjige najbolji predmet za prodaju preko interneta. Kada je Amazon.com započela s radom bilo je samo deset zaposlenika i katalog od oko tri milijuna knjiga. Za razliku od tradicionalnih knjižara, Amazon je nudio virtualan prozor na svojoj web stranici i omogućavao da se sve transakcije obavljaju preko interneta. Knjige su bile čuvane u velikim skladištima prije nego bi bile stavljene u kutije i poslane poštom kupcu. Nije trebalo dugo da se Amazonov katalog proširi na dvadeset osam milijuna i da se ogranci prošire na UK, Japan i Europu.⁴³

Male lokalne knjižare zatvaraj vrata jedne za drugima jer ne mogu držat korak s Amazonom i drugim online knjižarama. Amazon i druge online knjižare su također loše vijesti za specijalističke knjižare.⁴⁴

Sve se počinje kretati prema svjetskoj javnoj digitalnoj knjižnici koja bi trebala služiti kao univerzalna digitalna knjižnica. S time na pameti osnovan je tzv. *Open Content Alliance* (OCA) 2005. kao grupa kulturni, tehnoloških i neprofitnih državnih organizacija voljnih izgraditi višejezični digitalizirani arhiv teksta i multimedijских sadržaja. Projekt se pokrenuo 2006. digitalizacijom knjiga koje su javno vlasništvo, na svjetskoj razini. Za razliku od Google Books, OCA digitalizira knjige tako da se sadržaj može pretraživati sa bilo kojim pretraživačem, ne skenira zaštićene knjige ako nema dopuštenje vlasnika. Uz potporu brojnih sveučilišta digitalizirane kolekcije dostupne su u *Tekstualnom Arhivu Internetskog Arhiva*.⁴⁵

4.4. DIGITALIZIRANI TEKST

1992. osnivaju se Etekst arhivi koji postaju dom za sve vrste elektroničkih tekstova. Prve elektronične

⁴¹ Lebert, M. *A Short History of eBooks*, NEF, University of Toronto, 2009. str. 35-37.

⁴² Isto, str. 42-44.

⁴³ Isto, str. 22-24.

⁴⁴ Isto, str. 27.

⁴⁵ Isto, str. 74-75.

verzije tiskanih novina su bile dostupne već u ranim 1990im preko komercijaliziranih servisa kao što su *America Online* i *CompuServe*. 1996. novine i časopisi počinju nuditi web stranice s djelomičnom ili cjelokupnom verzijom zadnjeg izdanja, besplatno ili preko pretplate, kao i online arhivi. Logičan korak je stvaranje online časopisa. Prvi takav mjesečnik *Wired* predstavljao se kao časopis budućnosti, zatim *ZDNet* postaje jedan od vodećih elektroničkih časopisa. Oni započinju trend elektroničkih publikacija kao tjednika, mjesečnika i sl.⁴⁶

Digitalizirani tekst omogućava da se u 21.stoljeću rade online stripovi koji se ažuriraju prema nahođenju autora.

Sve više i više ljudi koristi digitalnu tehnologiju. Prije su industrije bazirane na specifičnim informacijama kao što je printanje, objavljivanje, grafički dizajn, mediji, snimanje zvuka i izrada filmova svedene na jednu industriju sa informacijama kao najuobičajenijim produktom. Ovaj trend se naziva „multimedijska konvergencija“, koja je rezultirala gubitcima radnih mjesta te je to postao ozbiljan problem. Problemom se bavila organizacija pod nazivom *ILO (International Labor Organization)*. Prvi simpozij ILO-a se održao 1997. u njihovom sjedištu u Genevi (Švicarska). Sudionici su bili poslodavci, sindikalisti i predstavnici vlada iz cijeloga svijeta. Poslodavci su iznijeli argument da bi jedna takva informacijska zajednica generira i bi generirala poslove. S druge strane sindikalisti su demonstrirali da postoji porast u nezaposlenosti na svjetskoj razini i da bi se taj problem trebao riješiti preko investicija, inovacija, poboljšanja računalne pismenosti itd.⁴⁷

5. EČITAČI

Ečitači ili u originalnom nazivu Ereaders prenosivi su mobilni uređaji čija je osnovna namjena da budu medij za čitanje digitalnih knjiga i publikacija. Čitači Eknjiga slični su formom tablet računalima. Tablet računalo ima ekran koji se brže obnavlja i time postaju bolji za interakciju. Glavna prednost Ečitača je bolja čitljivost s ekrana pod jakom svjetlosti i duži vijek baterije. To se postiže uporabom tehnologijom elektroničkog papira kojim se prikazuje sadržaj čitatelju. Bilo koji uređaj može prikazati tekst na ekranu i služiti kao čitač Eknjiga, ali neće imati prednosti koje donosi uporaba Epapira.⁴⁸

Prednosti zbog kojih dolazi do povećane uporabe Ečitača su sljedeće: mogućnost prenošenja gotovo neograničene količine knjiga uokolo, oštar E-Ink ekran s kojeg se čita kao da je prava knjga (nema

⁴⁶ Lebert, M. *A Short History of eBooks*, NEF, University of Toronto, 2009. str. 29.

⁴⁷ Isto, str. 32.

⁴⁸ Comparison of e-book readers. URL:http://en.wikipedia.org/wiki/E-book_reader (20.08.2013.)

umora oka), dug život baterije (čak oko dva tjedna uporabe), mogućnost kupovine knjiga preko uređaja (omogućava Kindle, Nook, Bebook Neo i dr.), mogućnost spremanja pdf formata Eknjiga za kasnije čitanja, kompaktnost uređaja i varijabilna cijena uređaja.⁴⁹

5.1. IPAD

Linija je tablet računala dizajniranih i proizvedenih od Apple Inc. kao platforma za audio-vizualne medije uključujući knjige, periodičke publikacije, filmove, glazbu, igre i web sadržaje.

Jedna bitna aplikacija iPada je iBooks koja se može skinuti sa iPad App Store, koja pokazuje knjige i njihov format sadržaja skinutog s iBookstore. Dolaskom te aplikacije brojni su poznati izdavači poput *Penguin Books* ili *HarperCollins* počeli objavljivati knjige za iPad. Unatoč izravnoj konkurenciji od Amazona (Kindle) i Barnsa & Nobela (Nook) oboje su napravili aplikacije za iPad.

2010. New York Times prvo počinje objavljivati na iPadu, sa „Top News“ besplatnom sekcijom a ostatak na pretplati.⁵⁰

Karakteristike iPada u usporedbi s drugim Ečitačima je u: velikoj memoriji (od 16Gb), visokoj rezoluciji ekrana makar čitanje nije toliko ugodno kao na uređaju koji podupire E-Ink (E-tintu), deset ili više sati baterije je ipak neusporedivo s oko dva tjedna koliko izdrži baterija standardnog Ečitača, uz poboljšani iTunes dolazi i aplikacija za kupovinu Eknjiga u pokretu ali bez velikog izbora kao što nudi npr. Amazon, mogu se čitati različiti formati ali samo preko iPada, veći je od drugih Ečitača ali još uvijek kompaktan i cijena mu je veća. Inovativan je za pružanje interaktivnih sadržaja časopisa koji miješaju tekst i multimediju.

Može se zaključiti da će iPad postaviti neke standarde za napredak i inovacije na području Ečitača.⁵¹

5.2. KINDLE 3

Kindle 3, Ečitač koji je Amazon lansirao 2010, ubrzo postaje najpopularniji odabir čitača za istu godinu. Njegova prednost nad drugim čitačima jest , kako se ubrzo uspostavilo, pristupačnost. Niska cijena bila je jedan od najbitnijih razloga zašto su ljudi odabirali Kindle. Kindle ima mogućnost izravnog povezivanja, tj. Eknjige se mogu skinuti izravno na Kindle po sistemu „one click purchase“ (što zapravo znači da čitatelj ne mora posjedovati računalo da bi mogao skidati Eknjige).

Što se tiče tehnologije Kindle 3 koristi najnoviji visoko kontrastni Pearl E-Ink ekran koji omogućuje 16

⁴⁹ Amazon Kindle 3 Review. URL: <http://www.ebookreadersreview.co.uk/> (23.08.2013.)

⁵⁰ IPAD. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/IPad> (20.08.2013)

⁵¹ Amazon Kindle 3 Review. URL: <http://www.ebookreadersreview.co.uk/> (23.08.2013.)

tonova sive za vrlo ugodno čitalačko iskustvo. 6 inčni ekran je vrlo jasan i sa njega je čitljivo čak i pod izravnim sunčevim svjetlom. To je zapravo jedan od glavnih problema Apple Ipada. Još jedna prednost takvog ekrana jest da i printane kopije izgledaju jednako jasno. Problem sa Apple Ipadom jest i umor oka koji nastupi nakon višesatnog čitanja, do čega ne dolazi kod Kindla. Estetički Kindle 3 je atraktivan i ima ugodan tanak dizajn. Nova baterija Kindla 3 može izdržati više od mjesec dana čitanja bez 3G/Wifi opcija.

Jedina slabost Kindla općenito pa tako i ove verzije jest da podupire samo određene formate poput Azw i ne DRM Mobi/Pdf . Mogu se slati .txt,.doc,.html i slike preko svoje Amazon email adrese. To sve zapravo znači da je Kindle korisnik ograničen na Kindle store radi kupovine Eknjiga tj. ne može koristiti npr. WHSmith, Diesel Ebook, Kobo ili slično. S druge strane omogućuje izravan pristup jednoj od najvećih Ebook knjižara i kupiti Eknjige 10-25% jeftinije nego u drugima. Kindle omogućuje kupovanje Eknjiga tokom putovanja pomoću 3G povezanosti. Uz to se dobiva i opcija iščitavanja teksta što je vrlo korisno dok se audioknjige ne razviju tako da obuhvate sve objavljene knjige.

Jedan noviji Amazonov eksperiment je verzija beta web pretraživača koji bi trebao omogućiti besplatan pristup Internet pretraživanju.

Kindle se pokazao jako konkurentnim dajući puno za manju cijenu i omogućujući jednostavnije korištenje za čitatelje slabije upoznate sa tehnologijom. Kupovinom Kindla preko Amazon stranica (što je zapravo jedini način kupovine) on dolazi kupcu unaprijed registriran sa kupčevim Amazon ID.⁵²

⁵² Amazon Kindle 3 Review. URL: <http://www.ebookreadersreview.co.uk/> (23.08.2013.)

ZAKLJUČAK

Konstantno se pojavljuju novi oblici knjiga koji potpuno ili djelomično zamjenjuju svoje prethodnike. Oblik knjige uvijek je bio promjenjiv jer se morao prilagoditi vremenu i potražnji. Od svih faktora o kojima je ovisilo u kakvom ćemo obliku čitati tekst, najvažniji je pristupačnost. Sve to polazi od činjenice da znanje kao takvo treba biti univerzalno i prema tome svima dostupno. U novije vrijeme pronalaze se sve bolji načini da se znanje (tj. tekst, tj. knjiga) bolje i brže približi ljudima, a među njima je i sve popularnija Eknjiga. Promjene se događaju vrlo brzo i mi smo njima preblizu da bismo mogli ocijeniti koji će od oblika preživjeti i koje će biti mjesto tradicionalne knjige u budućnosti. Okruženi tolikim mogućnostima sve ćemo se manje okretati papirnatom obliku knjige jer se mijenja naša potreba za informacijama. U današnje doba cijeni se mogućnost brze pretrage kroz podatke te što raznovrsnija lepeza lako dostupnih informacija. Paralelno potražnji povećava se broj korisnika te postaje sve poželjnije imati što veću količinu informacija na jednom mjestu što Internet omogućava. Računala su pokrenula revoluciju koja uvodi brojne promjene u svakodnevni život čovjeka na polju komunikacije. Treba prihvatiti promjene koje uvodi tehnologija, ali ne smatrati da se time izbacuje tradicija jer ona ostaje kao izvor i osnova svega što se nadograđuje na nju. Logičan zaključak jest da je budućnost knjige osigurana bez obzira na promjenjivi oblik. Alternative papirnatoy verziji knjige neće zasjeniti original već joj podariti konkurentnu ulogu u sve više digitalnom svijetu.

Eknjige promijeniti će odnos čitatelja sa knjigom i to, kako se najavljuje, na pozitivan način. Omogućiti lak pristup većoj količini teksta te time osigurati opstanak knjige. Čitatelj dobiva fleksibilniji oblik knjige koristeći novu tehnologiju na multifunkcionalnim uređajima. Ečitači su očigledno budućnost, ali postoji još puno prostora za razvoj tehnologije i njezine primjene u svakodnevnom životu. Dakle, budućnost leži u digitaliziranom obliku knjige. Na kraju će čitatelj i tehnologija odlučiti koliko će dugo postojati prijateljski odnos između digitalizirane i papirnate verzije knjige.

LITERATURA

1. Amazon Kindle 3 Review. URL: <http://www.ebookreadersreview.co.uk/> (23.08.2013.)
2. Comparison of e-book readers. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/E-book_reader (20.08.2013.)
3. E-book. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/E-book> (20.08.2013)
4. iPad. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/IPad> (20.08.2013)
5. Lebert, M. *A Short History of eBooks*, NEF, University of Toronto, 2009.
6. Manguel A. *Povijest čitanja*, Zagreb: Prometej, 2001.
7. Stipčević, A. *Povijest knjige*. 2. prošireno i dopunjeno izd. Zagreb : Matica hrvatska, 2006.